

Linda de Vries

‘JUF, HEB JE GYM KLAARGEZET?’

ONDERZOEK NAAR PASSEND AANBOD TIJDENS DE GYMLESSEN VOOR KINDEREN MET SYNDROOM VAN DOWN

Tijdens de gymles staat Daan, een leerling met Downsyndroom, een groot deel van de les te observeren. Hij kijkt het liefst naar wat andere leerlingen aan het doen zijn en heeft intensieve begeleiding nodig om tot bewegen te komen. Doordat dit niet altijd mogelijk is, gaat er voor hem effectieve bewegingstijd verloren. Om Daan op de juiste manier te kunnen ondersteunen is er onderzoek gedaan op het gebied van het Downsyndroom, om een passend begeleidingstraject op te kunnen stellen voor bewegingsonderwijs. In dit artikel wordt verteld hoe dit onderzoek is opgezet, uitgevoerd en geëvalueerd.

De Meester Duisterhoutschool is een cluster 3 school voor zeer moeilijk lerende kinderen en heeft een locatie in Heerenveen en Oosterwolde. De locatie Oosterwolde heeft één SO-groep voor leerlingen van 4 t/m 12 jaar. Het grote verschil in leeftijd, niveau en motorische vaardigheden zorgt voor veel verschillende niveaus in de groep. Ook Daan maakt er deel van uit. Door zijn observerende houding en de spanning die activiteiten opleveren, komt hij moeilijk tot het uitvoeren van een activiteit en is er continue begeleiding nodig van de leraar of onderwijsassistent. Aangezien dit door de grote niveauverschillen binnen de groep niet altijd mogelijk is, mist hij vaak een deel van de les.

BRONNEN ZEGGEN:

PLEZIER VOOROP EN ONDERSTEUNING OP MAAT

Uit de literatuur blijkt dat er rekening gehouden moet worden met een aantal factoren tijdens de lessen bewegingsonderwijs. Volgens Bird en Buckley (1994) is het stellen van bereikbare doelen en het geven van positieve feedback belangrijk. Aangeboden activiteiten dienen geoefend en herhaald te worden. Alkema, Steenbruggen en Vlucht (2000) beschrijven dat observeren tijdens de les een belangrijke taak van de leraar is. Zo kan de leraar de leerling ondersteunen waar nodig en moeilijke situaties relativeren en op maat aanbieden. Om een bewegingsles te laten slagen is plezier van groot belang. Door veel verschillende activiteiten en niveaus aan te bieden kun je dit als leraar stimuleren. De leerling kan hierdoor op zijn eigen niveau deelnemen, waardoor de kans op succeservaringen wordt vergroot. Volgens van Berkel, de Graaf, Rietberg en Wijffels (2009) dient de leraar te zorgen voor een bondige instructie met korte zinnen, ondersteunende gebaren en voorbeelden. Gebruik kleine materialen zoals pilonnen of lintjes om looproutes, opdrachten en regels te verduidelijken. Bied niet teveel nieuwe activiteiten aan binnen de les. Ondersteun de activiteit met een opdrachtkaart met foto's of tekeningen. Verder is het van belang om de tijd die de leerling heeft voor een activiteit duidelijk aan te geven. Zo kan hij zich voorbereiden op het wisselmoment of de afronding van een lesonderdeel.

HET ONTWERP

Om passende interventies te ontwerpen, zijn de onderwijsbehoeften van de leerling in kaart gebracht en vergeleken met literatuur. Op basis daarvan is een aantal interventies ontworpen die drie weken zijn ingezet in de praktijk:

- het aanbieden van veel niveauverschil en het herhalen van de les (Bird en Buckley, 1994);
- het verduidelijken van de activiteit met pilonnen die het begin en/of eindpunt aangeven;
- ondersteuning van de kernactiviteit door het inzetten van een opdrachtkaart met veel plaatjes en weinig tekst;
- het inzetten van de Time Timer om de tijdsduur kenbaar te maken (van Berkel et al., 2009).

MONITORING VAN HET ONTWERP

Om een goed beeld te krijgen van wat er tijdens de les gebeurt, is er bij iedere les een observatielogboek bijgehouden. Uit deze observaties blijkt dat de leerling door de opdrachtkaart het doel duidelijk heeft en weet hoe hij de activiteit moet uitvoeren. Dit zorgt ervoor dat hij meer betrokken en actiever is tijdens de les en eerder start met de activiteit. Hij kan de opdracht zelfstandig of samen met andere leerlingen uitvoeren en heeft minder begeleiding nodig van de leraar. Uit een vragenlijst, die meerdere malen is afgenomen bij de leerling, blijkt dat hij de interventies als positief ervaart. Vanaf het moment dat de interventies zijn ingezet, stelt de leerling dagelijks de vraag: “Juf, heb je gym klaargezet?” Als het antwoord “nee” is en hem wordt uitgelegd dat we op deze dag geen gym hebben, reageert hij teleurgesteld en zegt: “Nee, ik wil gym doen, gym is leuk!”

ONDERZOEK NAAR HET ONTWERP

Om te meten of de interventies daadwerkelijk voor verbetering in de praktijk hebben gezorgd, is er een vragenlijst voor de leraar opgesteld. Hierbij is gekeken naar visuele ondersteuning, hulpmiddelen, zelfstandigheid, impulsen van de leraar en herhaling van de les. Bij de eindmeting blijkt dat er meer visuele ondersteuning geboden is door het gebruik van opdrachtkaarten, de Time Timer en het aangeven van begin- en eindpunt met pilonnen.

Verder is er een tabel ontworpen om het niveau en de ontwikkeling van de leerling in kaart te kunnen brengen.

RESULTATEN

De leerling heeft een sprong gemaakt in zijn ontwikkeling. De opdrachtkaarten bieden structuur en houvast waardoor de leerling één activiteit kan overzien. De mate van zelfstandigheid en het reguleren van de activiteit is eveneens verbeterd. De instructie is klassikaal waarbij hij een enkele keer nog een korte individuele uitleg nodig heeft. Hij kan de activiteit nu zelf starten en heeft een ondernemende houding. De begeleiding vindt plaats op afroep en de leerling is meer gericht op medeleerlingen in plaats van de leraar of onderwijsassistent. Doordat de leerling meer activiteiten is gaan ondernemen komt hij eerder tot ontwikkeling. Hij kan zijn eigen niveau beter inschatten en krijgt hierdoor meer vertrouwen in zichzelf. Het werken met de Time Timer is prettig voor hem. Hij ziet nu hoeveel tijd hij voor een opdracht heeft en dat geeft hem houvast. Gekeken naar resultaten van het ontwerp kan geconcludeerd worden dat de interventies hebben bijgedragen aan de ontwikkeling van de leerling.

AANBEVELINGEN VOOR DE PRAKTIJK

Door de interventies in te zetten binnen de praktijk en doordat er vooruitgang heeft plaatsgevonden bij de leerling, zijn er een aantal aanbevelingen gepresenteerd:

- werk met een opdrachtkaart. Deze opdrachtkaart bevat eenduidige plaatjes en zo min mogelijk tekst;
- bespreek van tevoren de opdrachtkaart in de klas. Dit bespaart tijd tijdens de les;
- werk met de Time Timer, dit geeft de leerling inzicht in de duur van een activiteit;
- geef duidelijke en korte instructie in combinatie met voorbeelden;
- verduidelijk het begin- en eindpunt van de activiteit met pilonnen. Bijvoorbeeld groen voor het begin en rood voor het einde (van Berkel et al., 2009);
- herhaal de vaardigheden dezelfde week nog een keer (Bird en Buckley, 1994).

NA HET ONDERZOEK

Doordat de interventies binnen een korte periode ontwikkeld werden, lieten zien bij de leerling, wordt er nog steeds gewerkt met de Time Timer, een duidelijk begin en/of eindpunt en opdrachtkaarten. Tevens wordt de les in dezelfde week herhaald. Het maken van een opdrachtkaart kost even tijd, maar de les verloopt hierdoor een stuk prettiger voor zowel de leerling als de leraar. Bovendien zijn de kaarten meermaals te gebruiken, waardoor de les een aantal weken later herhaald kan worden. De opdrachtkaarten worden ook

ingezet door de kinderoefentherapeut; zij heeft een duidelijke vooruitgang gezien bij de leerling sinds het inzetten van de interventies. Verder wordt de zelfstandigheid en het reguleren van de activiteit ook bij andere leerlingen bevorderd.

De leerlingen vragen iedere les om de opdrachtkaarten en reageren enthousiast als er een nieuwe activiteit tussen zit. Door deze positieve reacties en de vooruitgang die te zien is tijdens de les, is het waardevol om de kaarten op maat te blijven ontwerpen.

WAT HEEFT HET DOEN VAN ONDERZOEK OPGELEVERD?

Het doen van onderzoek heeft opgeleverd dat de school meer kennis heeft verkregen over het Downsyndroom binnen de lessen bewegingsonderwijs. Door de praktijksituatie en de leerling goed in beeld te brengen vanuit verschillende perspectieven en door deze te verbinden aan theoretische bronnen, kon objectiever naar de situatie worden gekeken. De organisatie van de les verloopt nu beter en door te werken met opdrachtkaarten lukt het de leerling om de activiteiten uit te voeren. Het aanbieden van verschillende niveaus zorgt voor succeservaringen, wat het plezier in de les bevordert en waardoor de activiteit meer gaat leven bij de leerling; hij heeft een ondernemende houding en meer zelfvertrouwen, waardoor hij tot leren komt. Opvallend is dat de mate van begeleiding en zelfstandigheid ook bij andere vakgebieden verbeterd is sinds het inzetten van de interventies. Deze lijken een goede invloed te hebben op de totale ontwikkeling van de leerling.

Linda de Vries is leraar in het speciaal onderwijs op de Meester Duisterhoutschool te Oosterwolde. Ze heeft onderzoek gedaan in het kader van de post-hbo-opleiding bewegingsonderwijs en heeft zich gericht op leerlingen met het Downsyndroom.

BRONNEN

Alkema, W.J., Steenbruggen, M., & Vlucht, D. (2000). *Basislessen bewegingsonderwijs 3*. Maarssen: Elsevier.
Bird, G., & Buckley, S. (1994). *Onderwijskundige behoeften van kinderen met Down syndroom*. Amersfoort: V&V Producties.
van Berkel, M., de Graaf, R., Rietberg, C., & Wijffels, I. (2009). *Bewegingsonderwijs aan ZML*. Zeist: Jan Luiting Fonds.

Therese de Leeuw-Schellekens

KINDEREN ZIJN VAN NATURE ONDERZOEKERS!

Kent u die poster van Loesje met de tekst ‘Uit onderzoek is gebleken dat onderzoeken veel leuker is dan antwoorden vinden’? In de nieuwe master Leadership in Education neemt onderzoek doen dan ook een prominente plek in. Op alle niveaus in de school, dus ook bij kinderen.

Ieder kind bekijkt de wereld vol verwondering en nieuwsgierigheid. Heel jonge kinderen proberen direct hun naaste omgeving te ontdekken. Ze pakken de dingen vast, stoppen het in hun mond, raken het aan, bekijken het van alle kanten. Deze vaardigheden maken van hen grote onderzoekers en dat vraagt om onderwijs dat inspeelt op deze natuurlijke nieuwsgierigheid. Het verder ontwikkelen en stimuleren van een onderzoekende houding bij jonge kinderen is de grote uitdaging voor leraren van het basisonderwijs. Iedere leraar was zelf ooit een nieuwsgierig en onderzoekend kind. Wat is er gebeurd? Hoe zit het met hun nieuwsgierigheid? Stellen ze de goede vragen? Verwonderen ze zich ergens over? Of nemen ze alles voor waarheid aan? Het is de kunst om de onderzoekende houding bij leraren te stimuleren en hen de kennis en tools aan te reiken die nodig zijn om de interne onderzoeker, die in elk mens zit, te raken. zodat leraren zich weer gaan verwonderen. In de onderwijspraktijk wordt van de alle betrokkenen steeds meer een onderzoekende houding gevaagd. Leraren, directeuren en bestuurders lezen over onderzoeken, krijgen workshops of cursussen rondom resultaten, sluiten zich aan bij academische opleidingsscholen, volgen masters, etc. De vraag is echter in hoeverre deze wetenschappelijke kennis daadwerkelijk beklijft op de werkvloer. Wat merkt het kind ervan? In veel gevallen worden leraren vrij snel weer ‘vastgezogen’ in de waan van de dag. De praktijk is weerbarstig en het is daardoor moeilijk om vaste patronen te doorbreken en nieuwe inzichten duurzaam te verankeren. Wat zorgt ervoor dat die kennis wel of niet beklijft en wordt toegepast?

In elke masteropleiding zit een onderzoekslijn. Je leert hoe je zelf onderzoek doet. In de master Leadership in Education gaan we zelfs nog een stapje verder. Je leert daar hoe je als leidinggevende leraren aanstuurt om zelf aan de slag te gaan met onderzoek in klas. En daarbij ook de kinderen te betrekken in de rol van onderzoekers. Eigenaarschap is het sleutelwoord. Recente ervaringen leren ons dat het vroegtijdig betrekken van alle deelnemers in het onderzoeksproces, al bij de formulering van de onderzoeksvraag en het vaststellen van de methodiek, een gevoel van eigenaarschap creëert. Dit vroegtijdig betrekken van de praktijk heeft een positief effect op de motivatie en zodoende ook op de toepassing van verworven inzichten in de praktijk. De bovenstaande spreuk van Loesje is hier zeker op zijn plaats. Onderzoek doen is gewoon leuk!

Heeft u (of uw bestuur) belangstelling voor een verkennend gesprek om te kijken wat we voor elkaar kunnen betekenen op het gebied van onderzoek (laten) uitvoeren in uw school of wilt u meer informatie over de Master Leadership in Education dan kunt u telefonisch contact opnemen met het Centrum voor Ontwikkeling via 038- 4257620 of mailen: centrumvoorontwikkeling@kpz.nl

